

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 33/2012-25

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 3. októbra 2012 v senáte zloženom z predsedníčky Marianny Mochnáčovej a zo sudcov Milana Ľalíka a Petra Brňáka prerokoval sťažnosť spoločnosti A., s. r. o., D., zastúpenej advokátom JUDr. M. J., Advokátska kancelária J., s. r. o., Č., vo veci namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie upraveného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a práva na ochranu vlastníctva podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd rozsudkom Okresného súdu Čadca č. k. 8 C 77/2007-267 z 1. apríla 2010 a rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 8 Co 400/2010 z 24. mája 2011, za účasti spoločnosti D., s. r. o., K., a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo spoločnosti A., s. r. o., na súdnu ochranu a spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a

slobôd a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo na ochranu vlastníctva podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd rozsudkom Krajského súdu v Žiline sp. zn. 8 Co 400/2010 z 24. mája 2011 porušené bolo.

2. Zrušuje rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn. 8 Co 400/2010 z 24. mája 2011 a vec mu vracia na ďalšie konanie.

3. Vo zvyšku sťažnosti nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 21. októbra 2011 doručená sťažnosť spoločnosti A., s. r. o. (ďalej len „sťažovateľka“), vo veci namietaného porušenia označených základných práv v záhlaví označenými rozhodnutiami všeobecných súdov.

2. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti zhrnula právne závery všeobecných súdov a svoje argumenty prednesené v konaní pred nimi, v ktorom sa žalobou podanou na okresnom súde 25. januára 2007 domáhala zaplatenia istiny 49 503,77 € s prísl. z titulu vrátenia pôžičiek z obdobia r. 2000 – 2003, ktorá bola právoplatne zamietnutá pre premlčanie nároku, keď súdy neprihliadli a nezohľadnili jej zásadné námietky týkajúce sa jedného určenia doby splatnosti predmetnej pôžičky, potom jej uznania ako dlhu dlžníkom a naostatok nepriznanie účinnosti uplatnenej námietky premlčania dlžníkom, ktoré bolo podľa nej v rozpore s dobrými mravmi.

Sťažovateľka vyjadrila názor, že žalobu nebolo možné zamietnuť; dlžník uznal svoj dlh ako obchodnú pôžičku, a keď podobný záväzok dlžník dobrovoľne uhradil ostatným spoločníkom, potom uplatnená námietka premlčania len voči jej nároku, bola v rozpore s dobrými mravmi. Na základe uvedených skutočností je sťažovateľka toho názoru, že závery Okresného súdu Čadca (ďalej len „okresný súd“) a Krajského súdu v Žiline (ďalej

len „krajský súd“) sú nespravodlivé, nezákonné a arbitrárne, a teda v rozpore s označenými článkami Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), preto navrhla, aby ústavný súd napadnuté rozhodnutia všeobecných súdov zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

3. Z obsahu sťažnosti a pripojených rozhodnutí overených obsahom spisu vyplynulo, že rozsudkom č. k. 8 C 77/2007-267 z 1. apríla 2010 okresný súd zamietol návrh, aby bol odporca zaviazaný zaplatiť sťažovateľke sumu 49 503,77 € s príslušnými úrokmi z omeškania; odporcovi náhradu trov konania nepriznal. Rozhodnutie odôvodnil iba s poukazom na ustanovenie § 100 ods. 1 a § 101 Občianskeho zákonníka zastavajúc názor, že nárok sťažovateľky bol premlčaný. Uvádza, že pri rozhodovaní o premlčaní nároku na námietku dlžníka vychádzal z právneho názoru krajského súdu vysloveného v zrušujúcom uznesení, podľa ktorého posledná časť pôžičky mala byť sťažovateľkou poskytnutá odporcovi 30. júna 2003; prvýkrát teda právo mohlo byť vykonané 1. júla 2003 a s poukazom na premlčaciu 3-ročnú lehotu návrh mal byť podaný na okresnom súde najneskôr 1. júla 2006, ale keďže bol podaný až 25. januára 2007, bol podaný zjavne oneskorene, po uplynutí 3-ročnej premlčacej doby (§ 101 Občianskeho zákonníka).

Na odvolanie sťažovateľky krajský súd rozsudkom sp. zn. 8 Co 400/2010 z 24. mája 2011 rozsudok okresného súdu vo veci samej potvrdil a vo výroku o náhrade trov konania ho zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie, pričom na žiadosť sťažovateľky nepripustil proti nemu dovolanie. K jednotlivým námietkam sťažovateľky uviedol, že

(i) pri premlčanom dlhu má uznanie dlhu právne následky iba v prípade, ak ten, kto dlh uznal, vedel o jeho premlčaní, preto nevedomosť o tom, či neformálne uznanie dlhu (ústne, konkludentné alebo formou zaplata splátky) nemalo za následok vznik domnienky podľa § 558 Občianskeho zákonníka,

(ii) zo zápisníc z valného zhromaždenia odporcu či notárskej zápisnice nevyplývala konkrétna splatnosť jednotlivých pôžičiek, preto nastala fikcia uvedená v § 563 v spojení s § 101 Občianskeho zákonníka,

(iii) vznesenie námietky premlčania v občianskom súdnom konaní nemožno považovať za konanie, ktoré by bolo v rozpore s dobrými mravmi podľa § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka, preto nemal dôvod ju neuznať, a

(iv) ani jednu z posudzovaných právnych otázok nepovažoval za tak významnú, pre ktorú by bol mal pripustiť dovolanie podľa § 238 ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“).

4. Sťažovateľka v sťažnosti namietala porušenie označených základných práv citovanými rozsudkami všeobecných súdov, ktoré videla v tom, že tieto súdy v rozhodnutiach

(i) v rozpore s § 157 ods. 2 OSP nereagovali na jej procesné vyjadrenia z 1. júna 2009, 8. októbra 2009 a 5. januára 2010 a ich zrekapitulovanie v ostatnom odvolaní proti rozsudku okresného súdu, najmä pokiaľ išlo o výšku pôžičky, jej charakter, splatnosť, čiastočné plnenie či vrátenie podobných pôžičiek iným spoločníkom firmy,

(ii) nevenovali žiadnu pozornosť účelu pôžičiek, ktorým bola jej pomoc spoločnosti prekonať v istom období dočasnú ťažkú hospodársku a finančnú situáciu v spoločnosti, takže nebolo logické konštatovať, že sťažovateľka mala hneď na druhý deň po poskytnutí pôžičiek žiadať o jej vrátenie v zmysle § 563 Občianskeho zákonníka. Potvrdzoval to aj obsah zápisníc z dvoch valných zhromaždení konaných 16. mája 2003 a 15. apríla 2004, ktorý svedčil pre záver, že po vzájomnej dohode spoločníkov firmy vrátane sťažovateľky sa ich jednotlivé pôžičky nemali vracať skôr, ako po dvoch rokoch od konania týchto zhromaždení, teda najskôr po 15. apríli 2006, ktorý (deň) bolo možné považovať za určený deň splatnosti záväzku spoločnosti voči sťažovateľke, takže žaloba podaná na súde 25. januára 2007 bola podaná včas,

(iii) nevyhodnotili dôsledne ani obsah vyjadrenia odporcu z 23. októbra 2006, ktorým reagoval na predžalobnú upomienku a v ktorom výslovne uznal dlh sťažovateľky z titulu pôžičky vo výške 1,1 mil. Sk, a

(iv) opomenuli nespornú a podstatnú skutočnosť, že odporca druhým spoločníkom dobrovoľne vrátil všetky pôžičky, ktoré mu boli poskytnuté v rovnakom období ako zo strany sťažovateľky, a to najmä v súvislosti s neuznaním námietky premlčania podľa § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

5. Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval krajský súd a okresný súd, aby sa vyjadrili k prijatej sťažnosti a k vhodnosti ústneho pojednávania. Podpredseda okresného súdu v liste z 1. marca 2012 uviedol, že netrvá na ústnom pojednávaní (rovnako sa vyjadril listom z 27. februára 2012 aj predseda krajského súdu) a predsedníčka odvolacieho senátu, ktorý vo veci rozhodoval, konštatovala, že ústavnú sťažnosť sťažovateľky nepovažuje za opodstatnenú a s poukazom na dôvody napadnutého rozsudku ju žiadala zamietnuť. Sťažovateľka listom z 10. septembra 2012 oznámila, že netrvá na ústnom pojednávaní.

6. Ústavný súd po vyhodnotení stanovísk účastníkov konania a vychádzajúc z charakteru konania (dokazovanie sa nevykonáva) dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie skutkové či právne objasnenie veci, preto je toho názoru, že môže upustiť od ústneho pojednávania a sťažnosť sťažovateľky prerokovať na neverejnom zasadnutí senátu ústavného súdu (§ 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde). Dospel pritom k záveru, že sťažnosť je opodstatnená. Pritom opodstatnenosťou ústavnej sťažnosti je v konaní pred ústavným súdom potrebné rozumieť podmienku, že napadnutým rozhodnutím bolo porušené základné právo alebo sloboda sťažovateľky.

7. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky (podobne aj čl. 36 ods. 1 listiny).

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastniť majetok (podobne aj čl. 11 ods. 1 listiny).

8. Nezávislosť rozhodovania všeobecných súdov sa uskutočňuje v ústavnom a zákonom procesnoprávnom a hmotnoprávnom rámci; procesnoprávny rámec predstavujú predovšetkým princípy riadneho a spravodlivého procesu. Princíp práva na spravodlivý proces zodpovedá povinnosti všeobecných súdov svoje rozhodnutia riadne odôvodniť, pričom sa musia vysporiadať so všetkými relevantnými námietkami uplatnenými účastníkmi konania, a to spôsobom zodpovedajúcim miere ich závažnosti. Ak tak všeobecný súd neurobí, založí tým nepreskúmateľnosť ním vydaného rozhodnutia, a spravidla tak aj jeho protiústavnosť. Ak nie sú totiž zrejmé dôvody toho-ktorého rozhodnutia, svedčí to o ľubovôli v súdnom rozhodovaní, pričom zásada právneho štátu ľubovôľu v rozhodovaní orgánov verejnej moci zakazuje; len vecne správne (zákonu celkom zodpovedajúce) rozhodnutie a náležite, t. j. zákonom vyžadovaným spôsobom odôvodnené rozhodnutie, napĺňa – ako neoddeliteľná súčasť „stanoveného postupu“ – ústavné kritériá vyplývajúce z čl. 46 ods. 1 ústavy. Podobne ako v skutkovej oblasti, aj v oblasti nedostatočne vyloženej a zdôvodnenej právnej argumentácie (subsumpcia skutkového stavu pod zvolené právne normy) nastávajú obdobné následky vedúce k neúplnosti a hlavne k nepresvedčivosti rozhodnutia, čo je však v rozpore nielen s požadovaným účelom súdneho konania, ale tiež aj so zásadami spravodlivého procesu podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd pripomína, že porušením práva na spravodlivý proces môže byť aj situácia, keď v hodnotení skutkových zistení absentuje určitá časť skutočností, ktoré vyšli v konaní najavo, eventuálne alebo tým skôr – pokiaľ ich účastník konania namietal, no napriek tomu ich všeobecný súd náležitým spôsobom v celom súhrne posudzovaných

skutočností nezhodnotil bez toho, že by napr. dodatočným spôsobom odôvodnil ich bezvýznamnosť či irelevantnosť. Pokiaľ všeobecný súd postupuje takto, dopúšťa sa okrem iného i ľubovôle zakázanej v čl. 2 ods. 2 ústavy.

9. Z obsahu základného spisu i ústavnej sťažnosti vyplýva, že meritum veci je založené jednak na chybnom určení doby splatnosti sťažovateľkinej pohľadávky (i), a jednak na posúdení dôvodnosti námietky premlčania tejto pohľadávky zo strany odporcu (ii).

(i) K určení splatnosti pohľadávky sťažovateľky krajský súd vôbec neprihliadol na rozhodnutie spoločníkov na valných zhromaždeniach odporcu 16. mája 2003 a 15. apríla 2004, v zmysle ktorého sa vložené investície spoločníkov v priebehu dvoch rokov nemali vracať, pričom tento termín sa mal znova prehodnotiť v r. 2005, k čomu už zrejme nedošlo, takže v tomto období dvoch rokov (od 15. apríla 2004 do 15. apríla 2006) nemohla začať plynúť premlčacia doba ani podľa § 563 Občianskeho zákonníka, ale najskôr sa tak mohlo stať až od 16. apríla 2006.

(ii) Ústavný súd konštatuje, že námietka premlčania zásadne dobrým mravom neodporuje, ale môžu nastať situácie (napr. v pomere blízkych príbuzných či spolupracovníkov alebo spolumajiteľov firmy a pod.), že uplatnenie tejto námietky je výrazom zneužitia práva na úkor účastníka, ktorý márne uplynutie premlčacej doby nezavinil a voči ktorému by za takej situácie zánik nároku v dôsledku uplynutia premlčacej doby bol neprimerane tvrdým postihom v porovnaní s rozsahom a charakterom ním uplatňovaného práva a s dôvodmi, pre ktoré svoje právo neuplatnil včas. V duchu tohto právneho názoru sa uplatnenie premlčacej námietky môže priečiť dobrým mravom len vo výnimočných prípadoch, keď by bolo na úkor účastníka, ktorý márne uplynutie premlčacej doby nezavinil, alebo keď by sa aprobovalo konanie, ktoré je contra bonos mores (§ 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka).

V dôsledku príliš formalistického postupu odvolacieho súdu pri výklade uvedenej právnej normy tak v žiadnom prípade nemožno konanie pred ním ako celok označiť za spravodlivé, keď vo svojom rozhodnutí dospel k extrémne nespravodlivým záverom.

10. V rovine jednoduchého práva je totiž nutné, pre účely dodržania už uvedených princípov starostlivo posudzovať individuálne okolnosti daného prípadu cez uvedenú prizmu kogentného ustanovenia § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka zakotvujúceho zásadu súladného výkonu práv s dobrými mravmi, ktoré je v rovine jednoduchého podústavného práva odrazom zhora vymedzenej ústavnej požiadavky nájsť spravodlivé riešenie. Ústavnoprávne je teda ustanovenie § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka tým miestom, skrz ktoré sú všeobecné súdy povinné nechať preniknúť ideu materiálneho právneho štátu do interpretácie a aplikácie podústavného práva. Len napĺňaním idey spravodlivosti právo a prípadne súdy plnia svoju funkciu, pretože ich rozhodnutia sú akceptovateľné väčšinouvi mienkou. Spravodlivosť totiž sprostredkováva aplikovateľnosť rozhodnutia preto, že je univerzálnou hodnotou, lebo každý, aj ten najobyčajnejší človek, má schopnosť rozpoznať, čo je a čo nie je spravodlivé. Hlavne v tomto zmysle je spravodlivosť imanentnou kategóriou práva (porov. aj § 1 a § 117 ods. 1 OSP).

11. So zreteľom na už uvedené zásady a princípy ústavný súd hodnotil, či v postupe krajského súdu v predmetnej veci nedošlo k porušeniu ústavou (dohovorom) zaručeného práva sťažovateľky, a dospel k záveru, že k porušeniu práva na súdnu ochranu a spravodlivý proces došlo, takže je žiaduce sťažovateľke poskytnúť ústavnoprávnú ochranu. Zásah do tohto základného práva vytvárajúceho priestor na dosiahnutie spravodlivého usporiadania hmotnoprávných vzťahov bol spôsobený evidentne tým, že krajský súd (ale aj okresný súd)

(i) arbitrárne určil charakter záväzkovo právneho vzťahu medzi účastníkmi konania podľa občianskeho, a nie prípadne obchodného práva, čo mohlo mať vplyv aj na dĺžku premlčacej doby,

(ii) určil splatnosť pohľadávky na 1. júl 2003 (*actio nata*) bez toho, že by zohľadnil časovú súvislosť s ďalšími úkonmi spoločníkov prezentovanými na valných zhromaždeniach 16. mája 2003 a 15. apríla 2004, ktoré svedčili síce nie pre uznanie dlhu, o ktorej verzii uvažoval krajský súd, ale mali vplyv na určenie inej doby splatnosti pôžičky pre predchodcu sťažovateľa ako jedného zo spoločníkov, čo svojím spôsobom potvrdil aj obsah vyjadrenia odporcu z 23. októbra 2006, ktorým reagoval na predžalobnú upomienku,

(iii) vôbec sa nezaoberal námietkou sťažovateľky, či odporca vôbec, a hlavne kedy splatil podobné záväzky ostatným spoločníkom, a

(iv) vo svojom rozhodovaní bezvýhradne akceptoval námietku premlčania vznesenú odporcom, čím aproboval konanie, ktoré sa zatiaľ javí byť *contra bonos mores*.

12. Ústavný súd považuje za samozrejmé a určujúce pre hľadanie práva, že vždy je nevyhnutné vychádzať z individuálnych rozmerov každého jednotlivého prípadu, ktoré sú založené na konkrétnych skutkových zisteniach. Mnohé prípady a ich špecifické okolnosti môžu byť – ako v danej veci – značne komplikované a netypické; to však nezabavuje všeobecné súdy povinnosti urobiť všetko pre spravodlivé riešenie. Podľa presvedčenia ústavného súdu sú to práve špecifické okolnosti daného prípadu, ktoré všeobecné súdy celkom opomenuli a mechanicky až formalisticky sa zaoberali len občiansko-právnym charakterom predmetného právneho vzťahu a úzko vykladaným jeho zákonným režimom, pod ktorý bolo potrebné uplatnenú námietku premlčania, ktorú od počiatku považoval krajský súd za dôvodnú, podradiť. Všeobecné súdy vopred celkom rezignovali na príliehavejšie posúdenie predmetného vzťahu medzi spoločníkom a spoločnosťou a pôsobenie dobrých mravov na celý komplex predmetného vzťahu medzi sťažovateľkou a odporkyňou (aj medzi ostatnými spoločníkmi a odporkyňou) vrátane plnenia všetkých záväzkov voči spoločníkom. Z napadnutých rozhodnutí je evidentné, že zmienené úvahy všeobecné súdy vôbec nevykonávali, a preto z nich ani nemohli vyvodiť potrebné konsekvencie.

13. Vzhľadom na už uvedené skutočnosti dospel ústavný súd k záveru, že krajský súd pri svojom rozhodovaní ústiacom do vydania napadnutého rozsudku nerešpektoval princíp právneho štátu normovaný v čl. 1 ods. 1 ústavy a v rozpore s ním neposkytol ani ochranu základnému právu sťažovateľky na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a právu podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v spojení s právom vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny.

14. Ústavný súd sa zamerail len na ústavnoprávny prieskum posledného rozhodnutia krajského súdu, lebo reflektoval v tomto kontexte skutočnosť, že zrušujúcim nálezom je

vytvorený procesný priestor pre ochranu označených práv vo vnútri sústavy všeobecných súdov; v duchu minimalizácie zásahov do súdneho rozhodovania a s ohľadom na princíp subsidiarity nutne dospel k záveru, že sťažnosť proti rozsudku okresného súdu nebola opodstatnená, preto jej ústavný súd nevyhovel.

15. Tým nie je judikovaný konkrétny výsledok sťažovateľkou otvoreného sporu. Krajský súd bude musieť v nasledujúcom konaní prijať také výkladové hľadiská, ktoré zaistia vzájomne vyváženú a hlavne spravodlivú ochranu obidvoch subjektov (strán) rozhodných právnych vzťahov tak, ako bola táto požiadavka v náleze ústavného súdu traktovaná.

16. O náhrade trov konania v konaní pred ústavným súdom nebolo rozhodované, lebo si ich sťažovateľka neuplatnila.

17. Podľa ustanovenia § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde k tomuto rozhodnutiu pripája odlišné stanovisko sudca Peter Brňák.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 3. októbra 2012